

PRZYLEGŁY (154) *part praet act*

e jasne.

comp przylegl(e)jszy (5).

sg m N przyległy (15). ◇ *G* przyległego, [przyleglejszego] (4); -ego (1) *MurzNT*, -égo (1) *SarnStat*, -(e)go (2). ◇ *D* przylegl(e)mu (1). ◇ *A* przyległy (1). ◇ *I* przyległym, przyleglejszym (3). ◇ *L* przyległym (1). ◇ *f N* przyleglą (11). ◇ *G* przylegl(e)j, [przyleglejsz(e)j] (3). ◇ *A* przyleglą (5). ◇ *L* przylegl(e)j (2). ◇ *n N* przylegl(e), [przyleglejsz(e)] (4). ◇ *G* przylegl(e)go, przyleglejsz(e)go (2). ◇ *A* przylegl(e) (3). ◇ *I* przyległym (2). ◇ *L* przyległym (1). ◇ *pl N m pers* przylegli, przyleglejszy (6). *subst* przyleglé (13), -é (6), -(e) (7). ◇ *G* przyległych, [przyleglejszych] (39). ◇ *D* przyległym (6). ◇ *A m pers* przylegl(e) (5). *subst* przyleglé (11); -é (2), -(e) (9). ◇ *I m* przyległymi, [przyleglejszymi] (4). *f* przyleglémi (3) *BielKron* (2), *SarnStat*, przyległymi (1) *CzechRozm*; -émi (1), -(e)mi (2). *n* przyległymi (1) *SkarKaz*, przylegl(e)mi (1) *BielKron*. ◇ *L* przyległych (6).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Sąsiedni, sąsiadujący z czymś lub położony w pobliżu czegoś; adiacens Vulg, PolAnt, JanStat, Cn; contiguus Calep, JanStat, Cn; confinis Mącz, Calep; affinis Calep, Cn; conterminus, finitimus Calep; convicinans, subiectus JanStat; attiguus Cn (135) : Confinis, Przyległy/ Pográniczny. Mącz 127d; ZapKościer 1580/6v; Affinis, vicinus, coniunctus – Sąsiad, Przilegljij. Calep 40a; Contiguus – Prziległy, z moim złączony. Calep 253a, 23b, 238b, 252a, 420b.*

Przen (4) : A zeftáby [lege: ze sta by] fie ínadz ozwał By iuż ná tym co ma przeftał By nawięcey iuż miał wffego Znaydzie wždy co przyległego RejRozpr E3; Są bowiem słowá ich/ wedle Apoftoła/ iáko ciáło z káncerowáne/ ktore fie ná zaráżenie przyległych człónkow íszerzą. SkarŻyw 59; ROZMYSLANIA ROZMAITE PRZEZ CALY TYDZIEN. [...] Gdzie fie przypátrz: [...] Swietnym y wielebny m pocztom/ Swiętych nowego zakonu. to íeft Apoftołom/ Męczennikom/ Wyznawcom/ Pánnom/ y wżyftkim czyftość miłuiącym. Nákoniec przyległym rzeczóm. LatHar 667.

przyległy czemu (1): Toś czytał o duchach rozmáitego ítworzenia/ á oíobliwie o duchu człowieczým/ ktory íeft ono tchnienie żywothá ná oblicze íego/ kthory duch íż íercu nawięcey przyległy íeft/ pilnie baczyć mamy iáko pímo ten człónek záleca GrzegŚm 30.

a. *O terenach: graniczący, leżący obok lub w pobliżu (89) : y dobywffy miáfthá zá wolą Páńfką/ bes liczby wiele ludzi pobíł: ták że też przyleglé ieżioro ífyrokie ná dwoie ítáiánie/ zdáło fie że opływáło krwią ludzką. Leop 2.Mach 12/16; á on doł rzeki ítárey ma oítác przy dzyedzinie przyległey ze wżytkiem práwem UstPraw Iv; Potym Alexánder ciągnął ná wíchod íłóńcá/ wzyął Hirkániá y przyleglé kroleştwá drugie. BielKron 125v; Wyípow tám pięć przyległych było/ kthore zową/ Táránte/ Mutyl/ Tedory/ Mare/ Mátyen BielKron 446, 374v, 441, 450; StryjKron 105; Zimie ítátkow wízelákich przyczynić/ [...] á zwłázczá te ítátki co íe ná imieniu robiá/ nie tylko do íednego imienia/ ále y do innych przyległych GostGosp 82, 28, 60, 142, 166; Przeto wftáwíamy/ áby dwoie Roki były odíeté obyczáiem innych przyległych Woiewódtw. SarnStat 730, 346, 403, 682, 841, 945, 982, 1151.*

przyległy czego (1): *vítáwiamy/ áby* gdy rzéká iáka náfzá/ y tychże poddánych náfzých máiętności rozgránicza/ *które téy* rzeki brzegów z obu ftron fą przyleglé: tedy máią bydź wolnie przypuśczeni *čífz* poddáni náfzy ku *vzywaniu* téyże rzeki *SarnStat* 682.

przyległy do czego (4): *BielKron* 337; *Zafz* niebaczyćie/ iákie drapiefzne [...] nieprzyiációły/ przez ten *czás* wżyftek/ rządu Páná náfzego niebofzczyká. *Miálá* náfzá Polfká/ y do niey *ziemie* przyleglé? *BialKaz* H3; *ZapKościar* 1580/11; *POzywa* was ku przeftzréganiu *ściány* wáfzéry/ *iefli* którą rozumiećie *fie* mieć do wsi álbo *dziedziny* iego przyleglą *SarnStat* 462; [bo nie masz przyleglejszego folwarku przy mieście do tej wioski nad ten golembrowski. *LustrSand* 185].

przyległy komu (3), *czemu* (39): I przyfzedł do wżzego kraiu Iordánowi przyleglégo/ przepowiedaiąc chrzeft *vpamiętania* *MurzNT Luc* 3/3; *Sur* ieft puźcza przyleglá Egiptowi/ *gdzie* byłá *fzłá* Agar. *BibRadz* I 8d *marg*; *Arábia* opoczyfta od pułnocy y od zachodu Syryfkiey *ziemi* przyleglá/ á tufz *przećiwko* sobie ma puftą *Arábią*. *BielKron* 263v; *Euboea* álbo *Nogropont*/ ieft wyfep ná morzu Egieyfkim/ *Boeciey* przyległy. *BielKron* 273v; *gdyż* thy kráiny z kthorych *Gottowie* z fáfíady wyfzli/ byli y fą przyleglé *Roxolániey* álbo *Mořkwi* *BielKron* 337; *Wypifalem* teź *Swecyą* ná *fwym* mieyfcu/ *kthora* ieft przyleglá *Liwlantom*/ *ięzyk* fwoy ořobny máią z *Niemcy* mieřzány *BielKron* 438, 49, 159, 370, 396, 408 (15); *BielSpr* 58v; *SkarJedn* 229; *StryjKron kt*, 11, 205 [2 r.], 416, 537; *Calep* 62a; *Przyleglé* *Thebam* páńftwá *Achilles* zwoiował *Wfzytkie*/ *nikt* miáfťá *fwego* *cało* nie *záchował*. *GórnTroas* 20; *PRzyczyny*/ áby *Polfowie* od *Pánów* ſwietckich *Koronie* przyleglých/ w *niebytności* náfzéry tu do *Korony* wieźdźáć *mieli*/ *nie* *widźimy*. *SarnStat* 44; *Vítáwiamy*/ *iż* *gdy* rzéká/ *która* náfzé y *poddánych* náfzých *dobrá* *dzieli*/ *które* *dobrá* z obu ftrón brzegu fą *rzéce* przyleglé: tedy *niech* wolno *będą* *dopuśczeni* *ći* *poddáni* náfzy ku *vzywaniu* téyże rzeki/ *wedle* *fzerokości* *dóbr* *fwych* przyleglých. *SarnStat* 841, 134, 389, 442, 677, 839 (12). *Cf* »sobie przyległy«.

przyległy k(u) czemu (6): *ConPiotr* 31v; *ma* *Pop* *Ian* *Páńftwá* *fwe* *blifko* *Egyptu*/ [...] od *wřchodu* *fłońcá* przyleglé ieft iego *Kroleřtwo* ku *czyrwonemu* morzu *BielKron* 462, 149, 170v, 316v, 396.

W przeciwstawieniach: »przyległy ... odległy, postronny« (2): *A* *Rufka* *Monarchia* *nietylko* *Litwie*/ *ále* y *Greckim* *Cefářzom*/ [...] *Serbom*/ *Węgrom*/ *Polakom*/ y *inřzym* teź *przyleglým*/ *iáko* *pořtronnym* *páńftwom*/ *ile* w *zgodzie* w *pořtrách* byłá z *dawnych* *lat* *StryjKron* 245; *które* [*powiaty*] *tákże* fą *ziemiám* *Pruřkim* przyleglé/ á *odleglé* *zás* od *fkládów* náfzých *folnych* *SarnStat* 389.

Wyrażenia: »blisko przyległy« (3): *BielKron* 337; *Nád* *tom* *obaczył* *iřz* *pográniczne* *Kfiázetá* [!]/ y *kroleřtwá* *blifko* przyleglé [*adiacentes*]/ *fzukáią* *pilnie* *przyczyny* *czekáiąc* *fkończenia* *rzeczy* *BudBib* 2.*Mach* 9/25; *SkarJedn* 229.

»granice przyleglé; granicami przyległy« (2;1): *ConPiotr* 31v; *SarnStat* 1185; *A* *gdy* *się* *iuz* *lud* *ściągnał*/ *ták* z *cudzey* *kráiny*/ *iáko* z *gránic* przyleglých/ *tákże* *motłoch* *iny*. *Było* *Pfyllow* *cztyry* *ftá* *KmitaSpit* A4v.

»przyleglá kraina« [*szyk* 6:4] (10): *Wziął* teź *Iudás* *Gazam* y *Alfálon* y *Akaron* s *kráinámí* przyleglémí [*cum terminis suis Vulg Iudic* 1/18] *BielKron* 49, 49, 149, 159, 337, 437; *Y* *rozmáite* *przypadki* *woienne* y *domowe*/ *Pruřkich*/ *Mázowieckich*/ *Pomorřkich*/ y *inřzych* *kráin* *Kroleřtwu* *Polřkiemu* y *Wielkiemu* *Xięřtwu* *Litewřkiemu* przyleglých *StryjKron kt*, 205; *Ná* *rozmáitych* *mieyfcách* w *ziemi* *Zydowřkiey* y *przyleglých* *kráinách* *Ewángelią* *opowieda*. *WujNT* 510, 59 *marg*.

»przyległe państwa« (5): *BielKron* 178; *StryjKron* 245; *NiemObr* 58; *Paprup* A4v; Dom chwały y fluzby twoiey/ krolestwo to Polskie/ y z przyległymi pańtwy y z ludem tobie pokornym/ zachoway Pannie Iezu Chryście/ Boże náfz *SkarKazSej* 683b.

»sobie przyległe (pl)« (3): Tedy teraz poftánowiamy y náfzaczamy Komifarze do tego rozgrániczenia/ z káfzdego Powiátu w tych Woiewództwách gránicami łobie przyległych ofoby pewné *SarnStat* 1185, 472, 1175.

»ziemia przyległa« [szyk 3:2] (5): *BielSpr* 58v; *CzechRozm* 74v; *SkarŻyw* 159; á to imię Phut wykłada fie po náfzemu Zawiała/ Bo y Mauritania iefť prawie zawiála/ y ofťatniá gránicá ziemie przyległej Oceanowi wielkiemu ná zachod Słóncá *StryjKron* 11; Rzymiánie cokolwiek przyległej ziemie nieprzyjacielowi ktoremu odiełi/ to łwym álbo przedawáli/ álbo zá rowny czyńfz naymowali. *Phil* P4; [Na nagłá a prętká potrzebę przyleglejszych ziem ruszenie. *Diar* 1566 44].

b. O ludziach: sąsiadujący, będący blisko (34) : *KromRozm III* 17v; *BielKron* 442v, 443v; Włzákoż potym y Turkom y innym pogánom/ Dawał odpor przyległym tym poftroнным pánom. *Paprupan* Ee2; *SkarJedn* 178; Chrześciánie ktorzy tám byli z innymi przyległymi Bifkupy/ dla imienia Bożego prófili go [św. Medarda]/ [...] ifz fie fpráwować ich kościołá podiał. *SkarŻyw* 528; A iá przyległejzym będąc do domu zeSrzody przyiachawszy vporozumiawszy [lege: i porozumiawszy] się zPanem Kuklinowskim [...] nie przestałem sollicytowac *ActReg* 53; Młynarz przyległy v ładzawek ma ryn dogłędac *GostGosp* 60; Przyfzło w tym ná pośilek ludu niemáfego/ Od przyległych Krolikow z kráiu Indiykiego. *KmitaSpit* C4v; [Więźniow było tysiąc/ oprócz tych ktore śláchtá przyległa y chłopci po drogách y łesiech imáli *BielKron* 1597 745].

przyległy do czego (1): Włzákże więźfza [!] część [chrześcijan] dáfeko od Rzymkiego kościołá náuczyciele miała. nie tyło [!] ci ktorzy byli do Włoch przyległejzy/ iáko Karwáci/ Dálmátowie/ Serbowie/ Słowacy Káfytani/ ktorzy od włoch po gorách áfz do Wegier záfiedli *SkarJedn* 226.

przyległy komu, czemu (10): [mistrz pruski mówił:] Co fie tycze Státary przymierza náfzych/ ktemu fie nie znam/ łam to rozum fkažuie/ komu łá przyległejzy Krol ich Polfki vżywa zá pieniáfde bo mu łá przyległejzy. *BielKron* 232; Azenagi ludzie łá czarni trochę popieláci/ miedzy ktorymi łá Hodeni przylegli Arábom. *BielKron* 449v; Dał mu tefz łifty do wśzytkich Pánow Chrześciánfkich Niemcom przyległych *SkarŻyw* 517; *StryjKron* 395; *ReszPrz* 65; *SarnStat* 389, 987; *VotSzl* B2v; [O synodzie pp. patronów naszych mają umysł bracia starszy, z nimi się porozumiawszy, złożyć go a na nim być z ministrami temu miejscu przyleglejszymi. *AktaSynod* IV 164; Tám [u nieprzyjaciela naszego] Hetman woýfko porwie kiedy chce/ á ile nieprzyjacielowi przyległejze/ rozdzieli/ złączy/ do gránice/ zá gránicę wywiedzie *GrabZdanie* B3v]. Cf »sobie przyległy«.

W przeciwstawieniu: »przyległy ... odległy« (2): Skáfde to posłuffeńftwo Grekow ludzi nádętych yednemu ták odległemu bifkupowi/ mimo thák wyelką gromádę przyległych/ á ktorzy Cefárzá y włfyftek dwor yego po łobye myeli? *KromRozm III* P6v; *VotSzl* B2v.

Wyrażenia: »przyległe narody« (4): *SkarJedn* 306; ták iż wśzytkim przyległym narodom ftráfznymi Tátarowie Prekopfcy być poczęli. *StryjKron* 722, 375; *PowodPr* 33.

»nieprzyjaciel przyległy« [szyk 2:1] (3): *ConPiotr* 34; iż to dobrze sami baczymy, że WKM pilnymi potrzebami inych państw swoich a zwłaszcza Księstwa Wielkiego zabawion być raczysz z nieprzyjacielem przyległym, zaczym takiego dostatku czasu mieć nie możesz. *Diar* 86; *ActReg* 40.

»sąsiad przyległy« [szyk 4:1] (5): *ComCrac* 19; *UstPraw* H; Zálówali fie z płączem przed námi ná fwoie fąfiády przyległe ná inych wyfpach że nád nimi wielkie okrucieńftwo czynią *BielKron* 447; *PaprPan kt*, Ee4; [dom Zborowskich] to chudich pacholkow kuchnia/ fkarb/ y ftainia bela/ wftitkich prziległych fafiad zdrowie y vciefzenie *PaprUp* Gv.

»sobie przyległy« (1): A wszakże i ci [tyrani], gdy od wielkich jakich osob sąsiedzkich a nie poddanych bywają w czym winowani, dawają wždy swe sprawy, przez co czynią, aby się wždy in contemptum et in discrimen nie przywiedli u sąsiedzkich ludzi sobie przyległych. *DiarDop* 99.

Szereg: »okoliczny i przyległy« (1): ktory [Otoman] potym przyiawfzy Machometow zakon z Turkámi [...] częfte zwycięftwá nád okolicznymi y przyległymi narody/ y Krolami ich otrzymawał *StryjKron* 375.

2. Złączony, sprzymierzony; coniunctus *Modrz* (3) :

przyległy ku czemu (2): *BielKron* 421v; PRzydaymy też tu y to/ co fię ná wielu Seymiech toczyło/ żeby to z wielkim pożytkiem Rzeczyfpolitey było/ gdyby nietylko Powiáty Polfkie/ ále też y infze kráiny ku Koronie przyległe/ do iednákiego fpofohu/ ábo dawánia podatku ábo fłużenia wojny przywiedźione były. *ModrzBaz* 125v.

Przen [komu] (1) : Abowiem Pan Kryftus ktory ieft żywotem y z martwychwftaniem nálfzym/ powieda fie być głową nálfzą/ á my żeľmy fą członki iego. Spráwuie tedy moczą ożywiájącą ciało fobie przyległe/ áby ták członki żyć á pracować mogły. *RejPosWstaw* [110²].

3. *Który przylgnął; przen [komu]* (4) : przeto Bog/ przez Moyżefzow zakon/ onę złość przyległą [!] człowiekowi okazował: y dla niey go/ iefli fie w niey niehámował/ frodze karał. *CzechRozm* 87v, 206v, 244; Znáyduię tedy *przez zakon/* gdy ia chcę czynić dobrze/ że mi ieft złość przyległa [*quoniam mihi malum adiacet*]. *WujNT Rom* 7/21 [przekład tego samego tekstu *CzechRozm* 206v, 244].

4. Właściwy (1) :

przyległy komu (1): A iefliż [Chryftus] to ma co ieft wiefzszego/ á práwie lámemu Bogu należącego/ iáko ieft wiadomośc ferc ludzkich: tedy pogotowiu co ieft mnieyfzego/ á człowiekowi przylegleyfzego mieć może. *CzechRozm* 193v.

[*Szereg*: »przyleglejszy i włáśniejszy«: Pierwfza [rzecz] ieft/ áby żądza nálfzá rozumu poľufzna byłá/ nád co żadney rzeczy ku záchowánium powinności nálfzey w káźdey fprawie/ przylegleyfzey y włáśnieyfzey niemálfz. *CiceroKosz* 74.]

5. *Przynależny [czemu]* (1) : Siárká tedy lámá/ iáko rzecz ogniewi przyległa/ która to ognie tám té żięmné trzyma/ y chowa/ y wody z támtąd ciekącę na pewnych mieyfscach/ lub około meatów/ lub láméy wodzie przymiéľzáné/ grzeie *Oczko* 7.

6. *Przeznaczony, przyporządkowany [czemu]* (3) : *Diar* 81; A inne Woiewodztwá drugiey potrzebie przyległe/ támże z Hetmánem gdzye będzie trzeba obroćć fię máią. *UstPraw* K3v [*idem*] *SarnStat* 117 [podobnie: *Diar*].

7. *Zdarzający się, odbywający się* (2): Bo Mázurowie onych czálłow częfte przez ípolne Małżeńtwa powinowáctwá z Litwą potwierdzáli/ áby od ich przyległych naiázdow wolnieyfzymi byli. *StryjKron* 365.

przyległy kiedy (1): Kmieć ktory czynfzu w wigiliá świętego Marciná nie da/ ktory iest nie wielki/ názáiutrz po s. Marcinie tyle dwoie ma oddác/ pod winá: oprócz przyległego Iármárku pod on čás. *GostGosp* 42.

8. *Odnoszący się do czegoś, zwiqzany z czymś* (4):

przyległy do czego (2): *Gymnasticus, Quod pertinet ad exercitationem* – Przyległy do czwiczenia. *Calep* 467b, 710a.

przyległy czemu (1): *Saluatorius [...]* Das zu dem grüffen oder heilwünfchen gehört. [...] – Pozdrowenia [lege: pozdrawianiu] prziliegły. *Calep* 941b.

Wyrażenie: »przyległe sobie« = *odnoszące się do tej samej dziedziny* (1): *IVs Státut, leges, Conftitucię, íá íłowá íobie przyległé, y wiele ich iest, co ie confunduiá: Ale ich trzebá rozeznác, Bo ácz Polacy iednym íłowem to zowá Práwo: ále iednák Ius iest, íákoby genus, á te drugie íá ípecies.* *SarnStat* 48.

9. *Prawdopodobnie: Obecny [gdzie]* (1): Ná náfzych Duchownych tu przyległych/ Arcybiskupach y Biskupach/ ná ktorych w tey mierze więcey należy/ íchodzićbj nic nie miáło. *SkarJedn* 380.

10. [Zaufany, oddany: w czym daliśmy wiarę Haraburdzie jako pisarzowi przyległemu naszemu i temuż rozkazalismy odpisać do TM krótko. *ListyZygmAug* 1568 561.]

Synonimy: 1. *bliski, pograniczny, postronny, pościenny, przyleżący, sąsiedni, sąsiedzki, ukraienny, ukrajny*; 4. *własny*.

Cf **NIEPRZYLEGŁY, PRZYLEC**